

איגרת מהראי"ה קוק לאנשי יפו

לקראת עליית הרב לארץ ישראל וכהונתו כרבה של יפו

רקע לאיגרת

א. רקע לתקופה

בשנת תרס"ב נתפנה כיסא הרבנות ביפו. הרב נפתלי הרץ הלוי¹ הלך לעולמו לאחר כהונה של כעשר שנים שבסופן סבל מחולשה וחולי. את מקומו מילא זמנית בנו, הרב יוסף הלוי,² עד שיוחלט על רב המתאים למקום זה.

באותה תקופה הישוב היהודי בארץ היה מחולק לשני מחנות: היישוב הישן והיישוב החדש. היישוב הישן ראה חשיבות דתית בחיים בארץ אף בזמן הגלות, והתנגד לכל פעילות לאומית לא-דתית. הוא לא ראה בחיוב את ההתעוררות הלאומית שמקורה בחוגים הלא-דתיים, ודבק בקפדנות בשמירה על הסדר הישן. היישוב הישן ברובו חי על בסיס כספי 'החלוקה' בלבד כאשר חייו מוקדשים ברובם ללימוד התורה ולעבודת ה'. מנגד, היישוב החדש התנגד להמשך חיי הגלות בארץ ישראל ושאף להתחדש, להתנתק מהגולה ועסק באינטנסיביות בכנין הארץ. תחילתו בגרעיני תנועת 'חיבת

1. הרב נפתלי הרץ הלוי (בחור"ל נקרא: וידנבוים) נולד בביאליסטוק ב"ג בחשוון תר"ג (1852) ונפטר בירושלים בי"ד סיון תרס"ב (1902) ונקבר בהר הזיתים. עלה לארץ בשנת תרמ"ד (1884) והחל משנת תרמ"ו (1886) כיהן כרבה האשכנזי הראשון של יפו והמושבות. הוא נשלח לתפקיד זה על ידי רבני ירושלים שאליהם היה קשור: רבי שמואל ואל סלנט ורבי יהושע לייב דיסקין. בתקופתו ביסס את חיי היהדות בעיר ובמושבות, ובעיקר את קיום המצות התלויות בארץ שהעיסוק בהן היווה תופעה חדשה ביהדות מאז החורבן. עסק בתורת הנגלה ובתורת הנסתר והוציא לאור כמה ספרים בתורת הסוד (סידור הגר"א ובו פירושו שער נפתלי ואמרי שפר, קרני אור על הזוהר, ספר הבהיר, וכן הערות לספר שנות אליהו למסכת שבת).

2. הרב יוסף הלוי נולד בביאליסטוק בכ' מנחם אב תר"ל (1870), עלה עם אביו ארצה, ובגיל 19 התחתן עם ברכה ציפורה למשפחת זאקס, והתמנה לרב היקב בראשון לציון ופיקח על הכשרות שם. מאז המשיך לשקוד על התורה והפצתה בראשון לציון. קיים התכתבויות הלכתיות ענפות עם גדולי הרבנים בדורו, ביניהם הראי"ה קוק שאף הזכיר אותו ואת דבריו כמה פעמים בשו"ת משפט כהן. עיקר עמלו היה על ספר הערוך שאותו ההדיר והוציא לאור בשמונה כרכים עם פירוש בשם יקר הערך. הוא אף זכה להוציא לאור עוד ספרים רבים (פסקי חלה לרשב"א ועוד).

ציון' שראו את תפקידם בהגשמת רעיון התחייה ויצירת חברה בעלת ערכים חדשים ארץ-ישראליים. יש לציין הבדל מהותי נוסף, בעוד שאנשי הישוב הישן ברובם היו שומרי תורה ומצוות, אנשי הישוב החדש לא שמרו עליהם, וראו עצמם חופשיים להתנהג כרצונם.³

באותם ימים, סמכותה הרוחנית של ההנהגה הרבנית של היישוב הישן התפשטה לאורך הארץ, ורבני ירושלים חשו אחריות על הצביון הרוחני של המושבות ביישוב החדש, אחריות שדרשה מהם התערבות בנושא מינוי רבני המושבות. יחד עם זאת, היה ברור להם שלא כל תלמיד חכם יכול להתאים לכהן ברבנות במושבות. בשנים אלו המצב הדתי של המושבות התחיל להתדרדר, והיה צורך בדמות רוחנית שתדע לפתח שפה משותפת עם החלוצים שמבחינה עקרונית אינם מתנגדים לערכי הדת.

בי"ט בחשוון תר"ס (1899) נערכו ביפו בחירות להנהגת העדה בעיר. תוצאות הבחירות שיקפו את התגברות כוחו של היישוב החדש, ובעקבותיהם פרצה מחלוקת שבעטייה חל פילוג בקהילה היהודית. מוסדותיה החשובים נסגרו, החיים הציבוריים נפסקו כמעט לחלוטין ונפתח הפתח למלחמת הכול בכול שמאחוריה מאבקים אישיים על עמדות כוח, גבאות במוסדות הקהילה וניגודים רעיוניים, חברתיים ודתיים. הרב הלוי היה דמות ששמרה על נוכחותו של היישוב הישן בלבה של קהילת יפו המתחדשת, ואולם תושבי יפו, שברובם היו אנשי היישוב החדש, חשו רחוקים מדמות זו. לאחר מהפכת הבחירות ופטירתו של הרב הלוי נשלח מירושלים ליפו הרב אברהם דוב שקול, אולם לאחר תקופה קצרה החליט לשוב לירושלים מכיוון שלדעתו לא היה ביכולתו להעניק ביפו חינוך ראוי לילדיו.⁴

בשל מורכבות זו, לא רצו פרנסי יפו למנות לרב דמות המזוהה באופן מובהק עם התנועה הציונית ולא תקבל את הסכמתם של רבני ירושלים⁵ ולא של 'ועד התמיכה',⁶

3. ראה באריכות אצל הרב יהודה ביטי, 'רבה של יפו והמושבות', בתוך: קוי יסוד להתפתחות הגותו המוסרית של הרב קוק, ירושלים תשנ"ט 1998, חלק שני, סעיף א.
4. ראה א' רוזנק, 'ההזמנה לעלות לארץ-ישראל והיסוסי העלייה', בתוך: עולם סוער - התפתחות של הרב קוק, מרכז זלמן שזר, ירושלים 2007.
5. ראה חיי ראי"ה, עמ' 49. וכן אצל יוסי אבנרי, 'אברהם יצחק הכהן קוק', בתוך: העלייה השנייה: אישים, ירושלים, תשנ"ח.
6. רוב אנשי היישוב הישן, ובעיקר לומדי התורה והרבנים, נשענו על נדבנות שנקראה 'החלוקה'. יהודי הארץ ראו עצמם ראויים לכספי החלוקה בשל ישיבתם בארץ, ועיסוקם ושקיעותם בלימוד תורה. 'ועד התמיכה', או בשמו המוכר יותר 'ועד הכוללים' או 'הוועד הכללי כנסת ישראל', היה מופקד על איסוף תרומות מיהודי הגולה ועל חלוקתן בארץ ישראל על פי קריטריונים שונים. היו ועדים לעדות שונות, לדוגמה: כולל חיבת ירושלים ליוצאי גליציה, כולל רייסין, כולל אונגרין, כולל ווהלין, ועוד. הוועד הכללי נקרא 'ועד כל הכוללים'. ראה בהרחבה: מ. פרידמן חברה ודת (האורתודוכסיה הלא ציונית בארץ ישראל

הממונה על תשלומי המשכורת. זהו הרקע לבחירת הראי"ה קוק לתפקיד זה. בשנים אלו טרם גובשה תפיסתו הלאומית, וגם אם רעיון היישוב בארץ ישראל היה קרוב מאוד ללב, הרי שהיה רחוק מהעשייה הציונית, ואפילו לוועדת היסוד של המזרחי (ליטא תרס"ב) לא הצטרף. הראי"ה, שהיה חניך ישיבת וולוז'ין ובעברו עשרים שנות רבנות בליטא, היה דמות ראויה לקבל את ברכתם של רבני ירושלים.

בחירתו של הראי"ה לא הייתה תוצאה של החלטה ציבורית בלבד, אלא גם תוצאה של גורמים נוספים שהצטרפו להתאמתו הכללית לתפקיד. בין המעורבים בפרשה, ניתן להזכיר שני שמות דומיננטיים:

הדמות הראשונה היא ר' יואל משה סלומון,⁷ מעסקני ירושלים, שמושב היה בישוב הישן בירושלים, והייתה לו השפעה על הישוב החדש, ובעיקר בפתח תקווה. הדמות השניה היא האדר"ת (הרב אליהו דוד רבינוביץ'-תאומים), רבה האשכנזי של ירושלים וחתנו של הראי"ה בזיווג ראשון. לשניהם היכרות אישית עם הראי"ה: ר' יואל משה סלומון שימש כשר"ר ברוסיה עבור הכוללים ומוסדות החסד שבירושלים, עת כיהן הראי"ה בבויסק, ואף נפגש והתכתב עמו בתחומים שונים. ר' יואל משה סלומון פנה לאדר"ת וביקש ממנו שישפיע על חתנו לקבל את ההצעה ולעלות ליפו. האדר"ת שמח מאוד ברעיון זה. שניהם הרגישו שהראי"ה יכול להיות גורם מגשר ומחבר בין שני הישובים. וכך כותב האדר"ת לחתנו:

עיר הקודש יפו נחוצה מאוד לרב, וכבר דפקו על פתחי הגאונים הרב ר' חיים ברלין והרב ר' מרדכי מאושמינא שיחי' לאוי"ט ולא עלתה בידם. והנה שיחרו פני היום, לכתוב לכבוד גאוננו אודות זה. והן לא אכחד כי כבר כחצי שנה היה הרעיון הזה בליבי... אמנם עתה זה איזה שעות באו אלי הנכבד הר' יואל משה סאלאמן ועוד נכבד מיפו, והציעו לפני אודות כ"ג נ"י... והנה מאוד ערגה נפשי לזה באין ערוך ולמותר להאריך, כאשר יודע בעצמו ובכלל יהיה לתועלת גדולה גם לירושלים ולכלל ישראל כאשר יזכנו ד' להיות ביחד.⁸

7. (1918-1936), ירושלים תשל"ח, עמ' 12-14. בספר זה מצויה בין השאר סקירה רחבה על מערכת היחסים בין היישוב הישן והחדש כנ"ל. כמו כן ראה אצל מ"ב רוטשילד, החלוקה, ירושלים תשכ"ט.

8. ירושלים תקצ"ח - ירושלים תרע"ג (1838-1912). בשנת תרל"ח (1878) נמנה ר' יואל משה סלומון בין מייסדי המושבה פתח תקווה, והתיישב במקום. הוא עקר משם לאחר שפרצה מגפת מלריה במקום, וייסד את המושבה יהוד. ביהוד חי ועבד שבע שנים, ובערוב ימיו שב לירושלים. בעקבות עקירתו מפתח תקווה התעורר ויכוח עד כמה יש לראות בו מקבוצת המייסדים של העיר.

8. אגרות ראי"ה, ח"א, נוספות איגרת א עמ' שעב.

קרבתו של הראי"ה לאדר"ת האדירה את שמו בעיני אנשי היישוב הישן, ובכך התקבלה גם הסכמת ר' שמואל סלנט לעניין,⁹ וחיבתו לארץ ישראל (בשלב זה במישור הדתי ועדיין לא במישור הלאומי) חיברה אותו להתיישבות החדשה.

המשא ומתן התנהל במשך שנתיים והדים לכך ניתן לראות באיגרות שנות שכבר פורסמו בעבר, ובעיקר באיגרת החדשה שלפנינו. התארכות המשא ומתן יכולה להעיד על קשיים והתלבטויות של הראי"ה או מי מבאי ביתו.

באייר תרס"ד, אביב 1904, נפרד הראי"ה מקהילת בויסק ויצא ליפו.

ב. תהליך המשא ומתן

ר' יואל משה סלומון צרף אליו את ר' שמעון רוקח בפעולותיו למען עליית הרב לכהונתו ביפו. ר' שמעון רוקח היה איש מעשה בעל מרץ ומעמד בחוגי השלטון הטורקי וגם בחיי הציבור האשכנזי בארץ, ויש לציין שהוא לא הוכתר רשמית כראש הקהל ביפו.¹⁰

ר' שמעון רוקח ראה עצמו אחראי לקהילה ביפו ולהבאת הרב, ואף שלח לו מכתבים אישיים בנושא. בעבר התפרסמו שלוש איגרות שנשלחו מיפו לראי"ה קודם בואו, מהן ניתן ללמוד על רצונם העז בבואו של הראי"ה (שתיים חתומות על ידי ראשי הקהל, ואחת אישית החתומה על ידי ר' שמעון רוקח).¹¹ וכעת מתפרסמת לראשונה אחת האיגרות שהרב שלח להם בתשובה. איגרת זו שופכת אור יקר על דמותו של הראי"ה בעיני עצמו, ומאירה צדדים נוספים במשא ומתן שהתנהל בינו לכין קהילת יפו.¹²

9. וכך כותב האדר"ת לראי"ה במענה לשאלתו על דעתו של רבי שמואל סלנט: "הנה עתה שבתי מביתו [של הרב סלנט] והשיב בשמחה: מי יתן והי' [ויעלה הרב קוק ליפו], אדרבה, יכבדנו בכיאתו גם לפה וכי נוכל לתקן הרבה כשנהיה בדעה אחת" (איגרות ראי"ה, ח"א, נוספות, אגרת כ' עמ' שעג).

10. ירושלים תרכ"ג - ת"א תרפ"ב (1863-1922). כונה גם השיח' או הש"ר (על פי ראשי תיבות שמו. חיי ראי"ה, עמ' 51) היה ממייסדי נווה צדק, משכונותיה הראשונות של תל אביב, ופעיל ציבור בארץ ישראל. היה נכדו של ישראל ב"ק כששימש כראש קהילת יהודי יפו (לא רשמי). בשנת 1886 הקים רוקח ביחד עם אחיו את אגודת 'עזרת ישראל', שמטרתה הייתה לסייע לעולים שהגיעו ליפו, האגודה אף ניסתה לאחד את הקהילה היהודית-אשכנזית ביפו, שהייתה מפוצלת בין חסידים ומתנגדים.

11. ראה ציטוט האגרות אצל הרב מ.צ. נריה, חיי ראי"ה, עמ' 52-59.

12. אגרת זו נמצאת בארכיונו של הרב רפאל הכהן קוק וצ"ל, רבה של טבריה, בן אחיו של הראי"ה קוק וצ"ל. הוא קיבלה יחד עם אגרות נוספות מדודו הגדול לצורך עריכה ופרסום. ארכיון זה הועבר לבנו, הרב שמחה הכהן קוק שליט"א, רבה של רחובות.

חשיבות האיגרת שלפנינו משתקפת בצורה בהירה מתוך דברי הרב צבי יהודה קוק, שכנראה ידע על קיומה אך לא זכה לפרסמה באיגרות. וכך כתב בהקדמתו לכרך הראשון של איגרות ראי"ה:

ובזה יש לרשום ביחוד את האגרות החשובות ביותר, מצד ענייניהן ואנשיהן, כפי הידוע לי, שלא עלה בדינינו עדין להשיגן... אגרותיו אל ועד עדת ישראל בעה"ק יפו ת"ו ע"ד הצעתם וקבלתו את משרת הרבנות שם. דיון המשא ומתן ע"ד זה נמשך כשנתיים, בחליפת מכתבים תמידית במשך כל הזמן הזה... מתוך פרשה גדולה וחשובה זו נשארו לנו לפליטה רק איגרותיו של דו"ז הגה"צ האדר"ת ז"ל, שאחדות מהן, הקובעות חשיבות גם לעצמן, סידרתי בנוספות שבסוף הכרך הזה.

את התעכבות הראי"ה בכויסק ניתן לתלות בכמה גורמים. ראשית, כפי שכותב הרצי"ה (שם): "עיכובים שנגרמו מצד עדת ישראל בעיר בויסק שהשתדלה לטובתה, למונע את יציאת הרב ממנה, וכן עיכובים מצד גדולי היהדות שבמדינת ליטא". אנשי בויסק ניסו להשפיע על רבם להישאר והציעו לו סכומים נכבדים כתוספת למשכורתו, אך יש שטענו שגובה המשכורת לא העסיק את הראי"ה כלל.¹³ יתרה מזאת, הרב צוטט כמי שאומר: "אילו היה בא בעל מלאכה, סנדלר או חייט ושואל אותי: יכול אני לעלות לארץ ישראל ולחיות שם בדוחק, ואילו כשאשכח בחו"ל אוכל לחיות ברווחה, איך עלי לנהוג? הייתי משיב לו: עלה לארץ ישראל, ועתה כשהשאלה הזו עומדת לפני, האם אנהג אחרת משהייתי פוסק לאחר?".¹⁴ אמנם באיגרת זו שלפנינו, אף שאין התמקחות על גובה הסכום, ואדרבה הראי"ה אינו רוצה לפרט בנושא, מכל מקום הוא מבקש העלאה במשכורתו לצורך מחייתו.

יש לציין שבאותם הימים קיבל הראי"ה הצעה מהרב אליעזר גורדון, ראש ישיבת טלז,¹⁵ להישאר בליטא ולקבל תפקיד חינוכי בכיר בישיבת טלז.¹⁶ במקביל ניסו גדולי התורה באירופה להניאו מהנסיעה לארץ ישראל, ומהכניסה למערכה הגדולה והמורכבת ביפו, וכך כותב הרב זאב יעבץ:¹⁷ "יודע אדוני כי זהיר אני מאוד בעיטי,

13. ראה בדבריו של רבי שלמה ריהלד בספרו שמע שלמה (עמ' 17): "הוא לא העמיד תנאים בענייני משכורת וכד', כי במה נחשבו בעיניו דברים כמו אלה, בפני האושר הגדול הצפוי לו, לעלות לארצנו הקרושה ולחונן את עפרה, באהבה הגדולה אשר בערה בלבו הטהור תמיד, והיה מוכן לבוא תיכף למקום שהוכן, בכל זאת נמצאו מניעות שהיה צריך להסירן מדרכו".

14. ראה חיי ראי"ה, עמ' 50.

15. יליד מינסק, תר"א - תר"ע (1841-1910) אב בית הדין של טלז וראש הישיבה שבה.

16. רואי פני ראי"ה, עמ' 203.

17. תר"ח - תרפ"ד (1847-1924), סופר והיסטוריון, מראשוני חובבי ציון, חי בשנים 1894-1888 בארץ-ישראל (הנהיג את מנהג נטיעות ט"ו בשבט), עמד בקשרי מכתבים עם הרב קוק.

אולם אינני ראשי לעמוד על דם רעי... וחייב אני להזהירו, לבלתי תת נפשו מול פני המלחמה החזקה".¹⁸ בהמשך האיגרת הוא מציין שהשפעת הראי"ה נצרכת וחשובה באירופה וברוסיא, כך גם כותב לו הרב חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל.¹⁹

סיבה נוספת לעיכוב הייתה מחלת הכולרה שהתפשטה אז בארץ. ובשל כך כתבו לו ראשי הקהל ביפו מכתב חיזוק וזירוז: "כי פחד מחלת הח"ר [החולי-רע] איננו בחורף, כי אין כוחה של המחלה... אם באה לפעמים רחוקות, אלא בקיץ. ובכך יבוא נא רום גאונו ומשפחתו ישר לפה... ואל יעכבהו נא שום דבר. כי כל העכבות שנתעכב עד כה, דיים והותר להיות לטובה".²⁰ בתגובה לכך אנו מוצאים איגרת של הראי"ה לאחיו: "ובאמת מה תועלת באיחור, הלא סוף כל סוף אי אפשר לבטל חלילה עניין ישיבת ארץ ישראל, בשביל חששות ומיחושים".²¹

בקשה נוספת שביקש הראי"ה מאנשי יפו באיגרתו, היא להמעיט בטקסי הכבוד הפומביים בבואו. עצה זו קיבל מחותנו האדר"ת, מיד אחר שבישר לו שבכוונתו להגיע ליפו בשבועות הקרובים. וכך כותב האדר"ת:

כשמחת בקציר וכמים על נפש עיפה, היתה לנו הודעה... מר' פייוויל הפאריזי (הולצבערג), כי קיבלו מכתב כת"ר שיחי' שעלה יעלה בשעה מוצלחת. לדעתי יזהירם לא יעשו בני יפו הי"ו פומבי של כבוד בבואו אליהם... חוששני שהזיק לי הכבוד העצום שהיה לי... וגם שלא יביא עלינו על ידי הכבוד קנאת צרי-עין בהצלחתו, וד' ישמרהו ויצליחהו בכל מעשיו ודרכיו.²²

וכפי שנראה באיגרת שלהלן, הראי"ה אכן קיבל את עצת חותנו.

ג. עליית הרב

רוב בקשותיו של הרב המופיעות באיגרת שלפנינו התקבלו על ידי אנשי יפו: בקשתו לדאוג לחתנו של הרב המנוח ולמנותו כדיין בביה"ד ביפו התקיימה; כך גם בקשתו למנוחה מפעם לפעם להחלפת כוחות, והרב היה יוצא לעיתים לתקופות מנוחה במושבות סביב יפו, כרחובות ועוד. ביחס לבקשתו לתוספת של שתי מאות רובל כסף אין לנו עדויות מוצקות, ויש להעריך שהם ניתנו לו.

אולם על דבר אחד לא ויתרה קהילת יפו - על הזכות לקבל את פני רבה החדש ששמו הולך לפניו בכבוד הראוי לו. פורסמו מודעות ענק: "חכם בא לעיר", ובהן הזמנה

18. דבריו נדפסו בשלמותם ב'סיני' ניסן-אייר תשי"א, ושוב בטל הראי"ה, עמ' קעז-קעט.

19. ראה רוזנק (לעיל הערה 4).

20. חיי ראי"ה, עמ' 55.

21. אגרות ראי"ה, ח"א, עמ' יד.

22. אדר היקר, עמ' צב אגרת יג, תשכ"ב.

לכלל התושבים ללוות את הרב בהגיעו ליפו.²³ וכך היה, קבלוהו ברוב עם ופאר ברדתו מהאוניה ובכניסתו לתוככי יפו, ואף הוקם לכבודו שער כפות תמרים מקושט בפרחים עם כיתוב "אך קרוב ליראיו ישעו לשכון כבוד בארצנו" (תהילים פה, י). וראה בהרחבה בספר שיחות הראיה (עמ' 278-283) על קבלת הפנים החגיגית.

האיגרת

אברהם יצחק בהרש"ז הכהן קוק

חונה פה בוסק

ב"ה

ברכת ד' וכ"ט ושלו' רב לכבוד הרבנים

המפוארים ונכבדים נדיבי עם אלוקי אברהם

מנהלי עיה"ק יפו תובב"א,

אחדשה"ט באה"ר,

בתשובה פרטית על יקרת מכתבם הנני בזה בריש מילין בתודה רבה לכבוד הדרתם על הכבוד הגדול והחבה היתירה שהראו לי בכחירתם בי הצעיר לשום את רבנות עיה"ק ת"ו עלי, אמנם כשאני לעצמי הנני מוצא עצמי מחוייב לקבל הדבר פשוט מפני מצות ישיבת ארץ ישראל. ואהבת כבוד קדושת מר חמי גאון ישראל האדר"ת שליט"א,²⁴ שלהיות בקרבתו היא שוה לי כמה ככרין דנרד.²⁵

אבל בכל זאת לא אוכל להעלים את האמת מכבודם שמה שנוגע למעלתם, הנני תמה מאד מה ראו לבחור בי הצעיר והפעוט שבאמת אני יודע שאין בי שום יתרון בענין רבנות כלל. בקיאותי בגמרא ופוסקים דלה מאד מאד בעוונותינו הרבים מעט הוא מה שלמדתי ואותו המקצת שלמדתי למדתי רק בריהטא ולא בעומק העיון כדבעי. נוסף לזה הנני בעוה"ד כאצבע בכירא לשכחה²⁶ ואני צריך לעיין הרבה פעמים גם לצורך הוראות של דברים פשוטים, ומכש"כ בדיני ממונות שבמדינתנו ביחוד בפלך

23. חיי ראי"ה, עמ' 56.

24. אהבה זו היתה הדרית, ועיין בהפצרות הרבות ששלח האדר"ת אליו שיעלה ארצה ויחדיו ישנו את פני היהדות הנאמנה; נדפסו באגרות ראי"ה ח"א, אגרות נוספות בסוף הכרך.

25. ראה בבא מציעא פו, א.

26. ערובין נג א; ופרש"י: שהאצבע נוח ליכנס בפי הבור, כך אנו מהירין לשכוח. והתוס' (ד"ה כי) כתבו: פירש, כשוקע אצבעו בזרעונים כמו בחרדל וכיוצא בו נראה כמו גומא, וכשמסיר אצבעו חוזרת ומתמלאת הגומא מיד. כך אנו כשאנו מסיימין המסכתא ומתחילין האחרת, מיד שוכחין הראשונה.

קורלאנד²⁷ בעוה"ר אינם באים כל עיקר כמעט לפני דייני ישראל, וכבר כתב הרמב"ם בתשובה²⁸ שמניעת דיני ישראל מצד המלכות מביאה למיעוט השימוש והבקיאות, ואני יודע בעצמי שהנני מלא בושה וכלימה לעמוד במקום גדולים, והנני מודיע למעלתכם דברים הללו בלא שום הפרזה כ"א האמת לאמתה כמו שהוא בנקודת לבבי, ע"כ אם בכל זאת הנכם מסכימים לבחירתי איני יכול למנע את עצמי ממצוות ישיבת אה"ק החמורה וחביבה.

ואקוה לעבוד את עבודת הקודש כפי האפשרי בכוחותי המועטים לטובת העדה הק' בעזהשית²⁹ כמנהגי עד כה בעיירות ששמשתי בהם ברכנות ב"ה. גם זאת הנני מחויב להודיע להדרתם שהנני בעוה"ר חלוש המזג וא"א לעבוד עבודה מרובה ומטרדת, כ"א בהפסקה והרוחת מנוחה להחליף כח בע"ה. ותלי"ת פה"ק הנם חסים הרבה על בריאותי ואינם מטרידים אותי יותר מדאי, אבל לעומת זה ת"ל דברי נשמעים אצלם ומיעוט העבודה בכמותה היא עולה ג"כ יפה לפי הערך ב"ה באיכותה מפני שהם צייתים לי ב"ה ועוזרים אחרי כראוי לעם קדוש חובבי תוה"ק והוגיה.

גם זאת הנני מודיע להדרתם שעיקר עבודתי העיונית אינה פלפולי הלכות כנהוג אצל רבנים מסויימים. אף שעסקתי בזה מעט בימי נעורי, אבל באלו השנים עיקר מה שאני מבקש לעיין הוא בענינים אגדיים בתיקון האמונות והדעות לעצמי ולזולתי. וע"פ זה אני מדריך ג"כ את בני עדתי, ומה שנוגע להלכות הנני זקוק לעיין בגמ' וראשונים ומעט בדברי האחרונים מה שנוגע לדינא, אבל דברי פלפול וחילוקים הנני משתמש בהם מעט מאד.

27. פלך קורלאנד היה גוברנייה באימפריה הרוסית. בירתו הייתה עיר בשם מיטבה, היום נקראת ילגבה שבלטביה ונמצאת דרומית-מערבית לעיר ריגה.

28. איגרות הרמב"ם, מהדורת הרב שילת, עמ' תמו.

29. יש לציין שעבודת הרבנות היתה קשה לרב, וכך כותב לגרי"מ טיקוצינסקי: "ענין הרבנות הוא נגד תכונותי וכוחותי, ומאוד מאוד אשתוקק שהיה שבת בארצנו הקדושה בלא משא של עול רבים בענייני הוראה... ונראה שהייתי מוצא בזה את מגמת פני, לשבת בעיר הקדוש ירושלים ת"ו, בלא עול של ענייני רבנות והוראה (אגרות ראי"ה ח"א, אגרת פד עמ' פט; ראה עוד באגרות ראי"ה ח"ב אגרת תקכב עמ' תקנו; אדר היקר, רעיונות לתולדות האדר"ת פרק ד עמ' מח-מט). וכך אף כתב הרצי"ה: "שנאת הרבנות, האישית, שהיתה מוחלטת בימי השחרות עד שהגה"צ החפץ חיים זצ"ל, העבירו על דעתו, בדרשו ממנו להסכים להתמנות לרבנות, לא סרה ממנו בכל חזקה ועמקה גם בימי הרבנות הירושלמית והרבנות הראשית. בזו כמו בזו לא רצה לקבלן, והדגיש את אי שייכותו הפרטית להן, ואנן מה נענה אבתריה" (נפש הראי"ה, עמ' כב-כג).

והנה אם יהיו כבודם הרם עומדים בהסכמתם לבחירתתי, שאולי מעיקרה היתה ע"פ האומדנא והשמועה כפרדס אע"פ שאין בו רימונים והוא דקרו לי' פרדיסא,³⁰ אזי מצדי הנני בע"ה נכון לזה.

ואיני מוצא ג"כ צורך לדבר אודות הדברים החומריים שבמכשירי הרבנות שכל עיקרם עליהם אנו בושים, כי אקוה לשמו ית' כאשר עד כה לא עזבני, וככל מקום שהייתי השפיע עלי פרנסתי באהבה וכבוד כן לא יעזבני ג"כ בהיותי בעדתם הק' המשיך עליו חוט של חסדו בעזרתו ית'. והנה אם יהי' אפשרות לכבודם לשלח לי עוד שני מאות רוכס"ף³¹ יהי' לי לתועלת גדול שלא אהי' צריך טרדות כ"כ, ואופני הנני...³² נדבר אי"ה כשיזכנו השי"ת להתראות פא"פ בלבבות שמחות בחדס ד' גומר עלינו.

גם זה עלי להתנות שלדון דין תורה איני מקבל עלי כ"א בצירוף בית דין כדעת הש"ך דאפילו בקבלוהו שייך אזהרה דא"ת דן יחידי,³³ ומה שיזדמן לדין ביחידות אי"ה יהי' הכל ע"ד פשר או לכה"פ בין לדין בין לטעות.³⁴

גם זאת אבקש מאד מהדרת כבודם שבכואי בעזהשי"ת לא יעשו לדבר פומבי של כבוד רב לי מאד כבוד והדר יותר ויותר ממדתי כשאזכה בחסדי השי"ת להסתופף בחצרות ד' באה"ק שהיא חמדת כל ישראל ומה לי ליותרת של כבוד המדומה הכוזב.

וע"ד חתן הרב הצדיק רנ"ה זצ"ל הרה"ג ר' יוסף הלוי הר"ץ שי"י³⁵ אבקש מאד לפייסו באופן שלא יהי' עלי שום תרעומת עלי, שהרי אני יושב ב"ה פה בתוך עמי אחי

30. ראה בבא מציעא קד, א; בבא בתרא ז, א.

31. רובל כסף.

32. מילה לא ברורה.

33. ש"ך (ח"מ ג, י) וז"ל: "ולפי זה אותן שנוהגין לדון ביחידי היכא דבאים מעצמם לדון או אפילו בקבלתו לאו שפיר עבדי, כיון דהאידינא ליכא מומחה ואפשר דאותן שנוהגים לדון ביחידי היינו בדברים שרגילים ופשוטים שהם מומחים בהם". יסודו בגמרא (סנהדרין ה, א) העוסקת בדיין שקיבלוהו יחיד לדין תורה. וראה רש"י שם. השו"ע (ח"מ ג, ב) פסק שאין סמכות לבית דין של פחות משלושה דיינים אלא אם כן הצדדים הסכימו על כך, או שמדובר על מומחה לרבים, והרמ"א העיר שבימינו אין מומחה לרבים שיכול לדון יחידי, בלא הסכמת הצדדים. אך הש"ך כתב להחמיר.

34. מקורו בשו"ע ח"מ יב, כ, שיש להתרחק מלדון דיני תורה ולהעדיף דרך פשרה. ראה סנהדרין ה, א; ושם לג, א. וראה שו"ע ח"מ כה, א-ד.

35. חתנו של הרב נפתלי הרץ ז"ל, הרב יוסף צבי הלוי ז"ל, היה תלמיד אהוב אצל דודו זקנו של הראי"ה, הגאון ר' מרדכי גימפל יפה ז"ל בישיבתו ביהוד. הרי"צ נתמנה לדיין ביפו בשנת תרנ"ז והמשיך בתפקידו ושימש כרב ביתר שאת בתקופת הביניים בין פטירת חותנו הרנ"ה ז"ל ובין עליית הרב ליפו. וראה מכתב הגאון האדר"ת אליו: "לידידי הרב המאוה"ג וכו' מו"ה יוסף צבי הלוי נ"י, הממלא מקום רב היפו" (הוראת שעה, עמ' קכה), כמו כן הוציא לאור ספר בנושא השמיטה במושבות, בשם 'הוראת שעה'.

ומרחמי באהבה רבה וכבוד גדול תל"י ובודאי איני זקוק חלילה להכנס בשום צד של הטלת תרעומת עלי מזולתי כ"א יהי' הכל בכבוד ורב שלו', והשי"ת ישפת לכולנו עתרת שלו'.

ויזכנו לראות בשוב ד' שבות עמו, וגאולים יעלו לציון ברינה ושמחת עולם על ראשם. כעתירת אוהנ"א³⁶ דושה"ט באה"ר אברהם יצחק הכהן קוק אב"ד פ"ק יצ"ו המצפה לשרת פניהם בקודש בעיה"ק תובב"א.

תיעוד נוסף לכך נמצא באיגרת של רבי יואל משה סלומון אל רבי יעקב גולדמן, מזכיר העדה ביפו (מתאריך יום שני, תרומה, תרס"ג): "אמנם הוא מוסיף לשאול אם לא יוגרם מביאתו איזה מחלוקת וקפוח לבני ביתו של המנוח, ועוד שואל אם לא יהיה לו עגמת נפש מחתן המנוח" (שיחות הראי"ה, עמ' 268 הע' 265) ואכן הובטח לו שהרב יוסף הלוי יתמנה כדיין בית הדין המקומי, ולא יגרם כל קפוח (שם עמ' 278).

36. כנראה: אוהבכם הנאמן.